

Maria van den Muijsenbergh
huisarts en bijzonder hoogleraar
gezondheidsverschillen en
integrale huisartsenzorg

Nel van Beelen
Johannes Wier Stichting

Jan Vosters
Dokters van de Wereld, namens
de werkgroep Gezondheid van
Iedereen Aan de Slag

ZINVOL BEZIG ZIJN IS GOED VOOR GEZONDHEID VAN VLUCHTELINGEN

Help de ongedocumenteerde aan werk

De beste manier om gezondheidsproblemen bij vluchtelingen te voorkomen is goede integratie en een zinvolle dagbesteding. Huisartsen kunnen daarbij een actieve rol spelen.

Ongedocumenteerden ('illegalen') hebben meer gezondheidsklachten dan andere inwoners van Nederland. Het gaat om stressgerelateerde klachten en tandheelkundige problemen, er is sprake van ongewenste zwangerschappen en seksueel en huiselijk geweld, en tbc en hepatitis B en C komen vaker voor.¹⁻³ Een effectieve manier om hun gezondheid te bevorderen is hen helpen een plek te vinden in de maatschappij. Arbeid, vrijwilligerswerk en scholing geven je een doel in je leven. Werk is de motor tot identiteit. Uit onderzoek in Rotterdam onder (voormalig) werklozen blijkt dat mensen die geen werk hebben hun gezondheid als slechter ervaren en meer psychische problemen hebben dan mensen die na een periode van werkloosheid weer werk hebben.⁴ Ook van vluchtelingen die al langer in Nederland wonen, weten we dat de kans op onder andere diabetes, depressies en andere psychische problemen veel groter is als ze geen baan hebben.⁵ Werk beschermt dus tegen psychische problemen en inactiviteit maakt ziek. Sterker nog, een van de weinige dingen die wij kunnen doen om de gezondheid van ongedocumenteerden te verbeteren, is ervoor zorgen dat zij toegang krijgen tot zinvolle dagbesteding. Ongedocumenteerden – afgewezen asielzoekers, illegale arbeidsmigranten en mensen die zich hier bij hun familie hebben gevoegd – mogen

in Nederland geen betaald werk verrichten, maar ook vrijwilligerswerk, een opleiding of een stageplek kan een zinvolle dagbesteding zijn.

Het netwerk 'Iedereen aan de slag' (iedereen-aandeslag.nl), een initiatief van onder andere Dokters van de Wereld en Stichting LOS (Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt), benadrukt dat de ontwikkeling van de vaak jonge ongedocumenteerden stilstaat omdat ze geen werk, studie of vrijwilligerswerk mogen doen. Meer participatie helpt hen juist vooruit, versterkt hun zelfvertrouwen, houdt hen gezond en laat hen een positieve bijdrage leveren aan de samenleving.

Interessant hierbij is, dat mensen die actiever en fitter zijn, ook beter kunnen nadenken over hun toekomst en over eventuele terugkeer naar hun land van herkomst, als dat mogelijk is.

Een baantje

(Huis)artsen kunnen aandacht besteden aan ziekmakende factoren of aan omstandigheden die een verbetering van de gezondheid van hun patiënten in de weg staan.⁶ Aan elke patiënt, ongeacht de verblijfsstatus, moet een (huis)arts vragen hoe hij of zij de dag doorbrengt. En als mensen inactief zijn, vraag dan wat ze zouden willen of kunnen doen en raad ze aan om actiever te worden. Want de kans op herstel neemt aanzienlijk toe als ze iets gaan doen, vrijwilligerswerk of een baan-

TIJDELIJKE OPVANG

Wereldvrouwenhuis Mariam van Nijmegen biedt tijdelijke opvang en begeleiding aan dakloze ongedocumenteerde vrouwen met gezondheidsproblemen. Zij krijgen gedurende zes maanden persoonlijke en medische begeleiding en een activiteitenprogramma. De opvang is gericht op het versterken van de eigen kracht en zelfredzaamheid. Ze ontwikkelen een netwerk en leren vaardigheden om zelfstandig verder te kunnen. Het uitgangspunt is dat vrouwen onafhankelijk blijven en zelf verantwoordelijk zijn voor hun leven. De stichting, die in 2012 is opgericht, beschikt over twee huizen onder één kap waarin ruimte is voor zeven tot negen vrouwen, en een huis waarin voor langere tijd vrouwen worden opgevangen die vanwege hun hoge leeftijd of complexe gezondheidsproblemen niet in staat zijn om na een half jaar weer zelfstandig te wonen. Jaarlijks worden er ongeveer 25 vrouwen opgevangen.

Wees niet bang om burgerlijk ongehoorzaam te zijn

tje. Een ondocumenteerde adviseren om een baantje te zoeken is niet strafbaar. Het wordt pas strafbaar als je die persoon zelf aan werk helpt.

In bijna elke gemeente zijn er ondersteuningsorganisaties waar (huis)artsen mensen naar kunnen doorverwijzen. In veel gemeenten zijn er netwerken van mensen die ongedocumenteerden helpen bij het opzetten van een bedrijfje, of het vinden van vrijwilligerswerk, een opleidingsplek of een stageadres. Op de website van Stichting LOS (stichtinglos.nl/noodopvang) staat een overzicht van lokale initiatieven.

Dagbesteding

Er wonen naar schatting 35 duizend ongedocumenteerden in Nederland. Omdat ze geen verblijfsvergunning hebben, kunnen ze zich niet verzekeren

tegen ziektekosten. Maar ze hebben wel recht op ‘medisch noodzakelijke zorg’, ofwel alle zorg die de huisarts nodig vindt.⁷

Na hun 18de verjaardag mogen ongedocumenteerden geen opleiding meer volgen. Ze kunnen dus hooguit de middelbare school afmaken. Mensenrechtenorganisaties en artsenorganisaties zoals de KNMG zouden kunnen pleiten voor een ruimhartig beleid voor deze jongeren. Maar ook voor mensen die niet kunnen terugkeren naar hun land van herkomst. In dat geval moeten ze toch de kans krijgen om hier te blijven en volwaardig deel te nemen aan de samenleving. Bovendien mag niemand het recht op onderwijs worden ontzegd (Internationaal Verdrag inzake Sociale en Culturele Rechten).

Artsen zouden de landelijke politiek moeten wijzen op de nadelen – ook voor

de samenleving – als ongedocumenteerden inactief blijven. Ook op gemeentelijk niveau ligt er een taak voor artsen- (organisaties). Gemeenten hebben immers een zorgplicht voor hun inwoners, waar ongedocumenteerden bij horen. Gemeenten die dat erkennen, kunnen bevorderen dat organisaties die zich inzetten voor ongedocumenteerden niet alleen bed- bad- broodvoorzieningen bieden, maar ook begeleiding en dagbesteding (zie *kader*). Er zijn talloze onbetaalde activiteiten te bedenken voor ongedocumenteerden waar zowel de ongedocumenteerden als de andere inwoners van een gemeente baat bij hebben. Van parken schoonhouden tot koffie schenken in buurthuizen.

Botsende regels

Ongedocumenteerden zijn samen met daklozen de meest kwetsbare groep. Soms moet je, om gelijke kansen op gezondheid te realiseren, mensen ongelijk behandelen. Dus datgene bieden wat ze nodig hebben, in dit geval zinvolle bezigheden dus. Wij als artsen hebben de plicht om allereerst te kijken naar wat onze patiënt nodig heeft en ons niet te laten beperken door wat de regels zijn. Vaak schrikken artsen terug om invulling te geven aan hun plicht om goede zorg te verlenen aan ongedocumenteerden, omdat ze bang zijn iets te doen wat niet mag. Regels zijn inderdaad soms conflicterend. Wat goed hulpverlenerschap is, botst soms met andere regels in de maatschappij. We moeten juist die regels aan de kaak stellen, die ten nadele werken van onze patiënten. Wees dus niet te bang om burgerlijk ongehoorzaam te zijn. We worden overigens gesteund door internationale verdragen, waar Nederland zich nota bene aan gecommitteerd heeft zoals het recht op menselijke waardigheid en op adequate levensomstandigheden.⁸ ■

contact

jan.vosters@casema.nl
cc: redactie@medischcontact.nl

Geen belangenverstrengeling gemeld door de auteurs.

web

De voetnoten en meer over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.

KOEN VERHEIJDEN/HH

Aan elke patiënt, ongeacht de verblijfsstatus, moet een (huis)arts vragen hoe hij of zij de dag doorbrengt.